

Oplæg, tirsdag den 6. december 2016, kl. 15.50-16.05
Slots- og Kulturstyrelsen
H.C. Andersens Boulevard 2
1553 København V

Kvalitetsbedømmelser i optag og uddannelse af forfatterskoleelever Jeppe Brixvold, Forfatterskolen

Når vi på Forfatterskolen skal optage nye elever, bedømmer vi udelukkende ansøgerne på deres indsendte skønlitterære arbejder. De seneste 3-4 år har vi hvert år modtaget imellem 350 og 450 ansøgninger, som skal igennem 4 optagelsesrunder, før vi ender med en ny årgang på imellem 6 og 10 elever. De to sidste runder varetages af et optagelsesudvalg på seks personer. Der er uundgåeligt meningsforskelle, og det er helt nødvendigt, at vi også kan diskutere litterær kvalitet på et principielt niveau.

Det samme gælder egentlig i den daglige læsning af elevtekster. Her er kvalitetsbedømmelsen ofte implicit – kort sagt forstår vi for det meste, hvad teksten vil, og vi diskuterer, hvor godt den gør det – men læsningen medfører ofte en mere principiel diskussion af, hvor vore litterære kvalitetsparametre overhovedet kommer fra, og hvori de har deres berettigelse. Hvorfor synes vi, dét er godt? Hvorfor læser vi, som vi gør?

I realiteten tror jeg, at man burde undersøge hele vores sociale, kulturelle og mentalitetshistoriske situation for at forstå, hvilken kvalitetsbedømmelse der foregår i læsningen af litteratur i dag, ikke kun på Forfatterskolen. Hvad vi finder af værdi i en tekst, har noget at gøre med, hvem vi er. I hvert fald véd vi, at man har læst på andre måder og ledt efter andre kvaliteter end vi gør i andre historiske situationer, og at man også læser anderledes andre steder i verden. Vi er aldrig objektive, altid historisk betingede, og jeg tror, at vi må opfatte vores læsemåder og kvalitetsbedømmelser som et stadigt skiftende resultat af en lang tradition, som er gået forud. Lad mig prøve at nævne et par vigtige punkter i den.

Fra den græske antik har vi Aristoteles' *Poetik*, den første egentlige bedømmelse af digtningen i den vestlige verden. Her siger Aristoteles bl.a., at litteraturen er en type af sproglige udsagn, som ikke handler om "hvad der skete", men om "hvordan noget må

være for at kunne ske". Det litterære værk er ikke et aftryk af verdens tilstand, det er noget i sig selv, hvori en særlig orden oprettes for, hvordan ting sker i verden. Værket er en slags formel for livet. Det er et gammelt og højt kvalitetskrav til litteraturen, at den skal kunne have en særlig eksemplarisk betydning for os. Den skal kunne være sand på en særlig måde. Aristoteles kalder den for *poiêtikê [technê]*, den *skabende kunst*.

Mens denne definition af litteraturen er indholdsbeholdt, bliver kvalitetsopfattelsen op igennem historien i stigende grad forbeholdt. I den europæiske barok og renæssance opstår fx ideen om det digteriske sprog som et "særsprog", og digtere og forfattere bliver vurderet på deres dygtighed til at opfylde særlige formelle krav. Den historiske effekt af denne kvalitetsopfattelse var en normativ litteraturopfattelse, hvor visse typer af sprog simpelthen blev opfattet som finere end andre. Til en vis grad spiller denne tankegang stadig en rolle. Vi forventer jo, at litteraturen kan noget særligt med sproget, vi beundrer forfattere og digtere for deres sproglige kunnen, deres evne til at finde det træffende billede, den præcise formulering, den særlig klang i et vers. Et kvalitetskrav som knytter sig til selve den sproglige form.

Herefter må nævnes de kvalitetskrav, som opstod med henholdsvis romantikken og realismen i det 19. århundrede. Romantikken satte kort sagt ideen om den personlige originalitet i forgrunden af vores litteraturopfattelse, hvor den for så vidt har befundet sig lige siden. Hvis der er noget, vi forventer os af en lødig forfatter eller digter i dag, så er det, at vedkommende skal være original. Han eller hun skal gøre det *på sin måde*. Det enkelte værk bliver endda til en slags funktion af den individuelle originalitet. Vi taler om digterens "særlige stemme", forfatterens "personlige blik på verden" som tydelige kvaliteter.

Realismen i samme periode giver os ideen om litteraturen som en dybdegående skildring af den aktuelle virkelighed. Meget gerne må denne virkelighedsskildring fokusere på forandringerne i samfundet, i vores civile, sociale og familiære forhold, og meget gerne må skildringen fokusere på særlige problemer i samtiden. I Skandinavien fik denne litteraturopfattelse stor gennemslagskraft igennem dens primære forkæmper Georg Brandes med hans credo om at "litteraturen skal bringe problemer til debat". Litteraturen får her overdraget et særligt ansvar for samfundets udvikling, idet man forventer sig, at igennem den fri debat imellem frie borgere vil man kunne påvirke samfundet gavnligt helt op til de politiske beslutningsprocesser. Dette er også i dag et

centralt kvalitetskrav, hvis man fx betragter mediernes litteraturomtale.

Endelig bør nævnes modernismen og avantgardebevægelserne i det 20. århundrede, som gør det til en kvalitet i sig selv at bryde med de traditionelle kvalitetskrav ud fra ideen om, at en stadigt foranderlig virkelighed kræver en stadigt foranderlig litteratur. Progressivitet, befrielse fra både æstetiske, politiske, religiøse og seksuelle normer ud fra en vægtning af det sande frem for det (formelt) skønne og en stadig formel uro bliver her til de fremtrædende kvaliteter.

Et nutidigt kvalitetsparameter i vores hjørne af verden kunne måske være inderlighed. En vendt sig mod det sårbare, det udsatte i mennesket, og en bekendelsesæstetik i litteraturen, som man kan tolke som et udslag af opmærksomhedssamfundet eller som et positivt ønske om en mere intim ærlighed mellem mennesker. Inderligheden har romantikkens originalitetstro i sig og også avantgardens normbrud og sandhedssøgen, mens den fx frasiger sig formel dygtighed og bred samfundsskildring. Det er svært at sige, hvor længe tendensen vil vare. Nu, efter små ti år med selvbiografi og new sincerity, er det måske ikke usandsynligt, at de yngre generationer igen vil noget andet. Da vi for få uger siden holdt et stort planlægningsmøde på Forfatterskolen for at diskutere mulige emner for næste semester, var de mest populære ønsker traditionel metrik og afro-sci-fi. Dét var ikke sket for bare 5 år siden.

Mere overordnet står vi i dag, for mig at se, med lidt af alle de nævnte parametre, når vi bedømmer kvalitet. Vi har den klassiske græske idé om litteraturens selvstændige lidt ophøjede betydning. Vi har renæssancens krav om litteraturen som et særsprog, om en særlig sproglig kunnen, vi har romantikkens tro på individualisme og originalitet, realismens krav om samfundsvendt skildring, modernismens modstand mod fastgroede normer og vaner og – i det mindste i Skandinavien – også en tro på inderlighed som en kvalitet. Og det vil i praksis sige, at værker som rummer blot én eller nogle af disse værdier, ofte vil blive positivt kvalitetsbedømt.

Vi leder også efter alle disse kvaliteter og bedømmer tekster i forhold til dem på Forfatterskolen. Det ville være umuligt at gøre andet. Men samtidig forsøger vi gerne at bevidstgøre os om, hvornår de forskellige parametre er i spil i læsningen, man kunne sige udøve en slags selvrefleksion og derigennem måske opnå en mindre rigid kvalitetsopfattelse. Ingen af de nævnte parametre bør ophøjedes til en norm. Eleverne skal ikke spændes for en vogn, hvor de *skal* være samfundsvendte, modernistisk

normbrydende eller tidstypisk inderlige, det ville ikke tjene noget formål. Vi tror på at lade den enkelte forfatters praksis styre. Før skolen blev en statslig institution, havde den en basis i det litterære miljø og blev realiseret af tre forfattere, Poul Borum, Per Aage Brandt og Ulla Ryum, i en forhåbning om, at forfattere og digtere af mange typer kunne mødes om en passion for litteraturen og dens mange muligheder.